

*Мельничук О. Д.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін**Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія»**Гриців Н. М.,**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри прикладної лінгвістики**Національного університету «Львівська політехніка»*

ДОСВІД СФЕРИ НЕВЕРБАЛЬНОГО У ГУМАНІТАРНИХ НАУКАХ

Анотація. Стаття присвячена вивченню сфери невербального (невербальної комунікації/невербальної поведінки) у гуманітарних дисциплінах: психології, соціології, антропології, семіотики, теорії комунікації, теорії інформації. У статті наголошено на розгалуженості поняття «невербальний» у зв'язку з різними напрямками досліджень. Встановлено, що найбільш впливовими є теорії, які пов'язують сферу невербального та вербального завдяки різній перспективі: під час міжособистісної взаємодії та як вияв емоцій або соціального домінування щодо різної типології невербальних елементів. Сфера невербальних досліджень стрімко розвивалася як результат поєднання суспільних та академічних чинників протягом 1950-х і 1960-х років у США. Культура того часу заохочувала до творчості та змін, посилювала вплив візуальних образів, зосередження на особистих стосунках, встановлювала важливість вивчення людського спілкування. У цьому сприятливому середовищі, вчені з кількох різних наукових дисциплін та дослідницьких програм спрямовували зусилля на виявлення структури та ефектів невербальної поведінки у соціальній взаємодії. Виявлення значення невербальних сигналів відповідає потребі отримувати інформацію з непрямих джерел. З цієї точки зору невербальні канали спочатку розглядалися як джерела надійнішої інформації, ніж словесне повідомлення. Праці Дж. Трегера, Р. Бердвістелла та Е. Т. Холла вважають фундаментальними у сфері невербального щодо вивчення рухів/постав тіла та простору. Деякі з цих учених були зацікавлені не тільки в розумінні невербальної поведінки, а й у структурі та організації взаємодії в цілому, наголошуючи, що зв'язок мови та невербальних елементів слід завжди мати на увазі, розглядаючи зв'язок між вербальною та невербальною комунікацією. 1950-ті роки були сприятливим періодом для психологічних підходів. Вчені досліджували спонтанне мовлення, паузи, невизначеність, порушення мовлення та його зв'язок з емоціями і когніцією, акцентували увагу на ролі дотику у комунікації і вважали, що у багатьох міжособистісних стосунках тактильна «мова» функціонує ефективніше, ніж вербальна мова.

Ключові слова: невербальна комунікація, невербальна поведінка, гуманітарні науки, жест, психологія, комунікація.

Постановка проблеми. Сфера невербального у гуманітарних науках є об'єктом низки гуманітарних дисциплін (психології, соціології, антропології, семіотики, теорії комунікації, теорії інформації), виявляючись як структури невербальної

комунікації, її складові та функції [1]. Невербальна комунікація є семіотичним комплексом, який у загальних рисах є лінгвістично скерованим [2]. Розкриття основних постулатів тези структуралістів щодо колективної сутності мови та її комунікативного спрямування виявляється передусім у розмаїтому предметі дослідження сфери невербального: у фокус потрапляють і окремі невербальні елементи, і різні системи інтерактивної взаємодії, і прагматичні ефекти сфери невербального (роль емоцій) у комунікації. У ХХ–ХХІ столітті науковці, долучаючи вдосконалені технічні системи вивчення невербальної поведінки та невербальної комунікації, вказують на неможливість чіткого розмежування вербального та невербального, важливість функцій психіки та її невербального вияву, вивченні ролі невербальних знаків у галузі лінгвістики.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Історія невербальних студій є мультидисциплінарною. Дослідники, які вивчають комунікацію, наголошують, що невербальна поведінка як сукупність рухів, жестів взаємодіє зі словами, просодикою (характеристиками голосу). Невербальна сфера, що охоплює низку гуманітарних дисциплін в системі комунікації, набуває рис системної теорії у 1955 році. Впливовими науковцями у сфері невербальних досліджень у цей період були М. Аргайл, Р. Бердвістелл, І. Ейбл-Ейбесфельдт, П. Екман, Е. Т. Холл, А. Кендон, А. Мерабіан, Р. Розенталь та А. Е. Шефлен [1].

У ХІХ столітті А. Де Джоріо, автор першої праці у сфері невербального («Жестикуляція стародавніх у світлі неаполітанської жестикуляції» (1832)), окреслює основну проблематику галузі: (1) визначення важливості контексту для розуміння жестів; (2) ідентифікація способів функціонування жестів зі словами та заміщення слів; (3) розуміння жесту як культурно встановленого комунікативного коду, що аналогічний мові; (4) створення словника жестів. Ч. Дарвін був одним із перших, хто почав вивчати міміку в контексті принципів еволюції, використовуючи фотографії для ілюстрації виразів обличчя («Виразження емоцій у людей і тварин» (1872/1998)). Його теза щодо існування загальнокультурної морфології виразів обличчя викликала полеміку серед вчених, однак стимулювала дослідження, які дозволяють зрозуміти, що аспекти виразу обличчя є спільними для людей як виду, міміка та вираження емоцій залежать від культури [3].

Щонайменше чотири основні напрями розвитку сфери невербального першої половини ХХ століття надають поштовх подальшому вивченню людської взаємодії і комунікації вче-

ними різних галезей, серед яких: (1) символічний інтеракціонізм (Д. Г. Мід); (2) групова динаміка (К. Левін); пропаганда та теорія комунікації (Г. Лассвелл); (3) кібернетика (Н. Вінер); (4) теорія інформації (Р. Шенк, Р. П. Абельсон). Спільним у таких різноскерованих міркуваннях було те, що соціальна взаємодія є способом розуміння суспільного життя [4]. Вивчення сфери невербального не тільки уможливило спостереження великої кількості поведінки, але й визначало людську взаємодію важливим об'єктом соціологічних, психологічних, антропологічних та лінгвістичних студій.

Метою статті є проаналізувати напрями дослідження сфери невербального у гуманітарних науках та окреслити вплив теорій гуманітарної галузі на сфері невербального як науки. Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань: (1) аналіз етапів розвитку сфери невербального з виокремленням основних рис та провідних напрямів досліджень; (2) вивчення значення терміна «невербальний» у системі наукових досліджень; (3) виявлення ролі невербального під час перекладу художнього тексту.

Виклад основного матеріалу. Теоретично, такі проблеми, як обізнаність, намір, кодування, значення, класифікація та елементи спілкування потрапляють у фокус дослідження невербальної комунікації. Дослідники комунікативного напрямку в лінгвістиці наголошували на описах невербальних елементів як організованої взаємодії або маніпуляції психологічними змінними, беручи до уваги невербальну поведінку для спостереження прагматичних ефектів під час комунікації. У межах кожного з цих двох підходів вчені зосереджувалися на певній частині тіла, невербальних сигналах, зовнішньому вигляді, чинниках навколишнього середовища, просторовому розташуванні.

Так, А. Шефлен використовує метод контекстного аналізу, стверджуючи важливість запису «усієї» поведінки, аналізу повторюваних дій і моделей. Спостереження А. Шефлена сприяли розумінню того, як люди співпрацюють у поведінці щодо створення конфігурації постав та як вона взаємно змінюється та узгоджується [5]. П. Екман та Л. Зебровіц надають орієнтири для вивчення міміки та виразів обличчя. Зокрема, П. Екман здійснює опис категорії, походження, використання та кодування невербальної поведінки, що стає опертям невербальних досліджень і концепцій [6]. Жести є об'єктом аналізу у працях А. Кендона та Дж. Шмітта [7]. Дж. Лейвер звернувся до вивчення характеристик голосу [8]. Дж. Бавелас та Н. Човел аналізують координацію невербальної поведінки зі словами [9]. Дж. Вальтер зауважує, що невербальні сигнали є опосередковані різними типами технологій [10].

Експлікація парамови (характеристик голосових повідомлень) Дж. Трегером здійснила вплив на дослідження сфери невербального. На думку М. Кі, термін «парамова» був уведений лінгвістом А. Хіллом. Відтак К. Пайк зауважує, що однакові типи правил і структури, знайдені у фонології, можливо застосовувати не тільки до мови, але й до усіх форм людської поведінки. Ця система, названа «тагмемікою», була представлена в 1954 році. Незважаючи на те, що багато лінгвістів скептично сприймали цю теорію, ідеї К. Пайка вплинули на погляди деяких вчених (Р. Бердвістела, Дж. Трегера, Е. Т. Холла) [11].

М. Аргайл звертає увагу на п'ять основних функцій невербальної поведінки та жестів у людському спілкуванні: самопрезентація цілісної особистості, ритуали та культурні привітання, виявлення міжособистісного ставлення, вираження емоцій

та супровід мовлення як управління сигналами, встановленими у взаємодії між мовцем і слухачем [12]. Праці Р. Бердвістела розвивають структурний підхід до розуміння соціальної взаємодії. З іншого боку, австрійський зоолог І. Ейбл-Ейбсфельдт застосовує методи етології – вивчає поведінку з біологічної точки зору. Він запозичує та об'єднує надбання фізіології, психології, соціобіології, соціальної антропології. Структурний підхід Р. Бердвістела та А. Шефлена має багато спільного з етологією, покладаючись на точне спостереження і запис природної поведінки та схематичний опис дій.

Антрополога Е. Т. Холла називають «батьком» двох наукових галузей – міжкультурної комунікації та проксемики. Праця «Мовчазна мова» була однією з багатьох практичних і академічних публікацій, де Е. Т. Холл аналізує міжкультурну комунікацію [13]. Досліднику належить концепція культур високого і низького контексту, причому культури високого контексту передають інформацію у більш неявних, непрямих повідомленнях, оцінюють невербальні повідомлення та покладаються, насамперед, на знання контексту щодо розуміння сенсу. Психолог А. Мерабіан запропонував три категорії значення асоційованого з невербальною поведінкою: (1) безпосередність (подобається/не подобається); (2) статус (владний/безправний); (3) реагування (активне/пасивне). А. Мерабіан розвиває формулу впливу вербальних (7%), вокальних (38%) та мімічних (55%) сигналів [14]. Усвідомлення важливості невербальної поведінки щодо ефекту очікування спонукало Р. Розенталя вивчати індивідуальні відмінності в кодуванні та декодуванні невербальних навичок. Дослідник використовує багатоканальний тест для вимірювання здатності невербального декодування (Profile of Nonverbal Sensitivity, або тест PONS) [15]. Низка досліджень розкриває роль психологічних процесів та їх зв'язок з невербальними знаками, наголошуючи на складності цього зв'язку між рисами особистості та невербальними елементами, які виражають ці риси. Невербальні сигнали або навички як частина встановлення взаєморозуміння під час комунікації охоплюють невербальну експресивність, позитивний афект (залежно від контексту); координацію поведінки [16].

Думка, що невербальні сигнали пов'язані з мовою спонукає сучасні дослідження розглядати таку інтеграцію дуже ретельно. Відтак одним з напрямків подальшого аналізу є вивчення сфер вербального та невербального як єдиної цілісної системи, яку називають «мовою» [17]. Дослідження невербального у ХХ та ХХІ столітті пов'язані з виокремленням ролі психологічних та когнітивних чинників: «розуміння невербальної комунікації залежить від оцінки її когнітивної основи» [18]. Зважаючи на це, дослідники звертаються до способів зв'язку невербальних сигналів та когнітивних структур і процесів, визначаючи ступінь опрацювання когнітивних сигналів. У цифрову епоху невербальні сигнали, які сигналізують про емоції та зовнішній вигляд (смайлики, аватари, голосові повідомлення, відеоконференція) насичують онлайн спілкування. У комп'ютерних науках використовують термін «невербальна інформація» (*non-verbal information*) та досліджують міжособистісну комунікацію, що охоплює модальний аналіз мовлення, жестів, погляду і виразів обличчя, соціокультурні відмінності та риси особистості, мультимодальні алгоритми та процедури автоматичного розпізнавання емоцій, обличчя, міміки та жестів, аудіо та відео функції для реалізації інтерактивних діалогових систем [19].

Дослідження комунікації є «невербальним» та слугує точкою згуртування для спільноти вчених зі спорідненими інтересами. Остаточний вибір терміна «невербальний» (*nonverbal*) був зумовлений його частим використанням в описі досліджуваних явищ. Психіатр Ю. Руш використав термін «невербальний», щоб описати те, що він називав «мовчазна дія» (*silent action*) [20]; пізніше цей термін з'являється у праці «Невербальна комунікація: Нотатки про візуальне сприйняття людських стосунків» [21]. Вибір назви терміну містить також недоліки: через заперечення він вказує на галузь дослідження, з якої, ймовірно, вилучена вербальна поведінка. Такий підхід не тільки несумісний з вивченням жестів, що пов'язані з мовленням, але також і з ширшою перспективою комунікації, яку розвивали науковці, наголошуючи, що мовлення щільно вплетене у рухи тіла. «Невербальний» також був терміном, який інші вчені застосовували до дітей з мовними патологіями. Як результат, науковці пропонували альтернативні терміни.

Наприклад, Р. Вексфорд використовує термін «коенетика» (*coenetics*), яка, за його словами, охоплює парамову, проксемику, постави, міміку, рухи тіла, інтонацію та міжособистісну взаємодію, але цей термін ніколи не був широко вживаним [22]. Дослідники зазвичай послуговувалися схожим терміном «кінетика» (*kinesics*), однак називали його обмеженим і пов'язаним з теорією та методами Р. Бердвістелла. Водночас, використання термінів «кінетика» і «проксемика» для позначення рухів/постав тіла та просторових відносин ілюструють переконання, що невербальний код має структуру, подібну до мовного коду.

Оскільки сфера дослідження невербального не обмежувалася ні тілом, ні одиницями, порівнюваними з організацією мови, термін «мова тіла» (*body language*) не був звичним для академічного вжитку, а отримав поширення у науково-популярних джерелах [23]. Мову тіла тлумачать як тип спілкування, у якому фізична поведінка, на відміну від слів, використовується для вираження чи передавання інформації. Така поведінка охоплює міміку, постави, жести, рухи очима, дотики та використання простору. «Мову тіла» слід відрізнити від мови жестів (*sign language*): мова жестів має (власну) складну граматичну систему, а також здатна демонструвати фундаментальні властивості, які існують у всіх природних мовах. Мова тіла, з іншого боку, не має граматичної системи і повинна тлумачитися широко, не маючи абсолютного значення, що відповідає певному рухові [24]. Мову тіла вважають підвидом невербальної комунікації – вона доповнює вербальну комунікацію в соціальній взаємодії. Дослідники наголошують, що невербальна комунікація передає більшість інформації під час міжособистісної взаємодії. Однак, незважаючи на недоліки, термін «невербальний» набув поширення і популяризації до кінця 1960-х років.

Важливою є досвід сфери невербального у перекладознавстві щодо перекладу художнього тексту [25]. Коли перекладачі відтворюють слова, сказані персонажами, а також слова авторів, які описують, як звучать ці голоси та як виглядають обличчя співрозмовників під час бесіди, вони повинні пам'ятати про акустичні подібності та відмінності між словами в оригінальному і цільовому текстах, оскільки читачі, сприймаючи художній світ, вимовлятимуть слова «про себе», а отже, почують і побачать ці обличчя. Тому, якщо автор спочатку вводить риси обличчя персонажів та їх загальний стиль візуальної поведінки, читач зможе уявити їх послідовніше щоразу, коли описуються нові паралінгвістичні чи кінетичні риси. Отже початковий фізич-

ний портрет, як і наступні описи, дозволить читачам «бачити і чути» персонажів, навіть без представлення визначених паралінгвістичних і кінетичних описів [26, с. 23–26; 27; 28]. Після завершення початкової презентації автор буде використовувати свою здатність підтримувати кінетичний і паралінгвістичний репертуари, які точно відповідають цим героям. Відтак перекладачі зазвичай намагаються передати повідомлення з невербальною поведінкою або залишаючи точними оригінальні слова (особливо у випадках, коли передбачається, що читачі зможуть зрозуміти значення поведінки), або шляхом втручання в переклад, щоб зробити значення певної невербальної поведінки зрозумілішим для читачів [29]. Важливість вибору перекладача в роботі з невербальною поведінкою під час перекладу також підкреслює Дж. Лью, який досліджує переклад невербальної поведінки в двох англійських перекладах китайського оповідання “Paitzu” [30]. Дослідник робить висновок, що різні варіанти, зроблені двома перекладачами, призводять до різних способів передачі невербальної поведінки в англійських перекладах, а це, своєю чергою, призводить до різних зображень тих самих персонажів у двох різних перекладах. Читачі здатні «побачити» і «почути» речі, які не є описаними, але є наявними в тексті «між рядками», оскільки художній текст не є конгломератом незалежних елементів, а структурно і функційно цілісним утворенням; у випадку елементів сфери невербального визначення цих «прихованих» елементів є важливим, оскільки впливає на сприйняття та інтерпретацію тексту.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків. Зважаючи на вищевикладене, стверджуємо, що сфера невербального є міжпредметною за своєю природою і багатовимірною за своїм змістом. Розмаїте термінологічне наповнення свідчить про складність і багатосторонність галузі, лінгвістичними об'єктами якої є мовні позначення елементів невербальної комунікації. У цьому контексті перспективними є мовознавчі розвідки щодо номінації та перекладу невербального знака у дискурсі художнього тексту як екстраполяції синергетичного досвіду міждисциплінарного функціонування невербальних елементів.

Література:

1. Types of Nonverbal Communication / ed. by X. Jiang. London : Intech, 2021. 146 p.
2. Danesi M. Understanding Nonverbal Communication: A Semiotic Guide. London : Bloomsbury Publishing, 2021. 256 p.
3. Ekman P. Afterword: Universality of Emotional Expression? A Personal History of the Dispute / *The Expression of the Emotions in Man and Animals* / ed. by C. Darwin. 3rd ed. New York : Oxford University Press, 1998. P. 363–393.
4. Dunn W. N. Pragmatism and the Origins of the Policy Sciences: Rediscovering Lasswell and the Chicago School. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 75 p.
5. Schefflen A. E. Communicational Structure: Analysis of a Psychotherapy Transaction. Bloomington, IN : University of Indiana Press, 1973. 378 p.
6. Ekman P. Emotion in the Human Face. 2nd ed. New York : Cambridge University Press, 1982. 439 p.
7. Kendon A. Gesture: Visible Action as Utterance. New York : Cambridge University Press, 2004. 410 p.
8. Laver J. The Analysis of Vocal Quality: From the Classical Period to the Twentieth Century / *Towards a History of Phonetics* / ed. by R. E. Asher, E. J. A. Henderson, Edinburgh : Edinburgh University Press, 1981. P. 79–99.

9. Bavelas J. B., Chovil N. Nonverbal and Verbal Communication: Hand Gestures and Facial Displays as Part of Language Use in Face-to-Face Dialogue / *The Sage Handbook of Nonverbal Communication* / ed. by V. Manusov, M. L. Patterson, Thousand Oaks, CA : SAGE, 2006. P. 98–115.
10. Walther J. B. 2006. Nonverbal Dynamics in Computer-Mediated Communication / *The Sage Handbook of Nonverbal Communication* / ed. by V. Manusov, M. L. Patterson. Thousand Oaks : SAGE, 2006. P. 461–479.
11. Pike K. L. Language in Relation to a Unified Theory of the Structure of Human Behavior. 2nd ed. The Hague: Mouton, 2015. 762 p.
12. Argyle M., Salter V., Nicholson H., Williams M., Burgess P. The Communication of Inferior and Superior Attitudes by Verbal and Nonverbal Signals. *British Journal of Social & Clinical Psychology*. 1970. № 9 (3). P. 222–231.
13. Hall E. T. The Silent Language. Garden City, NY : Doubleday, 1959. 240 p.
14. Mehrabian A. A semantic space for nonverbal behavior. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 1970. № 35. P. 248–257.
15. Skill in Nonverbal Communication: Individual Differences ed. by R. Rosenthal. Cambridge, MA : Oelgeschlager, Gunn and Hain, 1979. P. 2–30.
16. Riggio R. E., Riggio H. R. Self-report Measures of Emotional and Nonverbal Expressiveness / *The Sourcebook of Nonverbal Measures: Going Beyond Word* / ed. by V. Manusov. Mahwah, NJ : Erlbaum, 2005. P. 105–111.
17. Streeck J., Knapp M. L. Culture, Meaning, and Interpersonal Communication / *Handbook of Interpersonal Communication* / ed. by M. L. Knapp, J. A. Daly. Thousand Oaks, CA : SAGE, 2002. P. 286–319.
18. Bargh J. A., Chartrand T. L. The Unbearable Automaticity of Being. *American Psychologist*. 1999. № 5. P. 462–479.
19. Analysis of Verbal and Nonverbal Communication and Enactment. The Processing Issues / ed. by A. Esposito, A. Vinciarelli, K. Vicsi, C. Pelachaud, A. Nijholt. *COST 2102 International Conference*. Budapest, Hungary; Berlin : Springer, 2010. 462 p.
20. Ruesch J. Synopsis of the Theory of Human Communication. *Psychiatry*. 1953. № 16. P. 215–243.
21. Ruesch J., Kees W. Nonverbal Communication: Notes on the Visual Perception of Human Relations. Los Angeles: University of California Press, 1956. 205 p.
22. Wescott R. W. Introducing Coenetics: A Biosocial Analysis of Communication. *The American Scholar*. 1966. № 35. P. 342–356.
23. Pease A., Pease B. The Definitive Book of Body Language. Orion House, London : Orion Books Ltd, 2004. 230 p.
24. Bradbury A. Develop Your NLP Skills. 3rd ed. London : Kogan Page, 2006. 151 p.
25. Nord C. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-oriented Text Analysis. Amsterdam : Rodopi, 1991. 250 p.
26. Nonverbal Communication and Translation. New Perspectives and Challenges in Literature, Interpretation and the Media / ed. by F. Poyatos. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins, 1997. 361 p.
27. Melnychuk O., Bondarchuk N., Bekhta I., Levchenko O. Quantitative Features of the Words Representing Nonverbal Behaviour in Ian McEwan's Fiction. *Proceedings of the 6th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems*. Vol. I: Main Conference. Gliwice, Poland, May 12–13, 2022. P. 398–415.
28. Hrytsiv N., Bekhta I., Tkachivska M., Byalyk V. Sylvia Plath's I felt-Narrative Label of The Bell Jar in Ukrainian Translation: Tagging Textness Features / *Proceedings of the 6th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems*. Vol. I: Main Conference. Gliwice, Poland, May 12–13, 2022. P. 240–255.
29. Diadori P. The Translation of Gestures in the English and German Versions of Manzoni's I Promessi Sposi / *Nonverbal Communication and Translation: New Perspectives and Challenges in Literature, Interpretation and the Media* / ed. by F. Poyatos, Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins, 1997. P. 131–149.
30. Liu J. Translating Nonverbal Behaviour in Literature: With Paitzu as an example. *Studies in Literature and Language*. 2021. № 23 (2). P. 33–38.

Melnichuk O., Hrytsiv N. Experience of nonverbal sphere in humanities

Summary. The article aims to study the nonverbal sphere (nonverbal communication/nonverbal behavior) in humanities: psychology, sociology, anthropology, semiotics, communication theory, and information theory. The article emphasizes the ramifications of the concept of “nonverbal” in a connection with the various areas of research. It has been established that the theories connecting the spheres of nonverbal and verbal elements in different perspectives are the most influential. The field of nonverbal research developed rapidly as a result of a combination of social and academic factors during the 1950s and 1960s in the United States. In this favorable climate scientists from several different scientific disciplines and research programs have directed efforts to identify the structure and effects of nonverbal behavior in social interaction. Determining the meaning of nonverbal signals corresponds to the need to receive information from indirect sources. From this perspective, nonverbal channels were initially seen as the sources of more reliable information than verbal messages. The works of J. Treger, R. Birdwhistle, and E. T. Hall are considered fundamental in the field of nonverbal researches, investigating body movements/postures and space. Some of these scholars were interested both in understanding nonverbal behavior and in the structure and organization of interaction as a whole unit, stressing that the relationship between language and nonverbal elements should always be kept in mind when considering the relationship between verbal and nonverbal communication. The 1950s were a favorable period for psychological approaches. Scientists studied spontaneous speech, pauses, uncertainty, speech disorders and their connection with emotions and cognition; emphasized the role of touch in communication and believed that in many interpersonal relationships, tactile “language” functions more effectively than verbal language. Later nonverbal elements were studied in translation studies.

Key words: nonverbal communication, nonverbal behavior, humanities, gesture, psychology, communication.